

3€
+1€
príloha

vertigo 1/2025

Vlado
Podracká
Machado
Chesterton
Sperling
Sabol

foto archív autora

„Poézia
už nie je
na prvom
mieste.“

MARTIN VLADO

Básnik a prozaik **Martin Vlado** (1959) vo svojej lyrickej tvorbe tematizuje paradox „verejnej intimity“, vonkajšiu alebo vnútornú situáciu, v ktorej sa lyrický subjekt ocitá a musí reagovať. Niekedy účasťou, inokedy otázkou, potom zasa pomenovaním prebiehajúcej udalosti. Napokon z toho vznikne báseň a po istom čase kniha. Ako tá, ktorou debutoval v druhej polovici deväťdesiatych rokov, *Prskavky* s podtitulom *Malé básne do tmy* (1997), či tie, ktoré neskôr začali systematicky pribúdať. Naposledy to boli knihy poézie *Stále si myslím, že existuje to miesto* (2018) a *Záznam* (2020). Vydal tiež zbierky poviedok a krátkych próz pod názvom *Mestský pustovník* (2009) a *Lomová mechanika* (2017) a v publikovaní poviedok pokračuje aj naďalej.

Štyri otázky Jána Gavuru básnikovi Martinovi Vladovi ku knihe Štyri izby

JG: Čoskoro uplynie tretie desaťročie od debutovej zbierky *Prskavky* (1997), ktorou sa začalo tvoje pravidelné a systematické sprítomňovanie v slovenskej literatúre. Je zjavné, že práve písanie z teba urobilo toho, kým si. Nepristihneš sa niekedy pri myšlienke (ako sa to niekedy stáva mne), ako je možné, že niekto nepíše? Ako potom básnici a nespisovatelia riešia svoje vnútorné problémy? Čo si varoval?

MV: Odpoviem básňou a hádam tvoja otázka a moja odpoveď nebudú až tak ďaleko od seba, ako sa to na prvý pohľad javí.

báseň po šesťdesiatke

písať verše – / aké nedospelé! / ešte to robíš? / po šesťdesiatke? // báseň ako obrana / bránim sa // núž predstav si / že by všetci / ako by to tu vyzeralo? / asi sa bojíš // ale čo my? / bez štipky talentu / a takisto bojazliví / ako uniknúť / z vorúžap ytočin? // pekné od teba / aby si nás uchránil / od kliše / posledný verš / predchádzajúcej slohy / si napísal odzadu // a pritom celý / celučičký čas / ty taký mlčanlivý / hovoríš aj za nás – // aké upokojujúce

JG: Väčšina tvojej poézie je situačná: esencia alebo záblesk z časopriestoru, z ktorého sa potom rozvinie elektrizujúce básnické pole. V básňach a tvorbe sa však neraz obraciaš aj na výtvarné umenie, architektúru či prácu s kovom, ktorá ti bola blízka aj po tvojej profesijnej stránke. Je krása a estetika jeden homogénny celok? Kto alebo čo je tu dôležitejšie – potenciálny objekt alebo potenciálny pozorovateľ? Tuším sa chcem opýtať, či vnímaš krásu aj tam, kde ju nik iný nenachádza...

MV: Tuším máš na mysli napríklad aj tých troch obyvateľov z adresy *Na hrázi večnosti*. Hrabalovsko – boudnikovsko – bondyovský automat Svět. Poéziu ťažkého priemyslu či zberných surovín. Alebo napríklad Bartuszovo hádzanie tehly do sadry. Či o dosť ináč ladený chemický epos Vladimíra Párala. *Neušetdný život*, výnimočná literatúra, novátorský experiment. Metalografické výbrusy kovových materiálov, ich mikroštruktúry pozorované optickými mikroskopmi, ale hlavne elektrónovými s veľkým zväčšením, môžu pripomínať abstraktné výtvarné umenie. Závisí od potenciálneho pozorovateľa či v zornom poli mikroskopu uvidí len skúmané štruktúrne zložky či mikroštruktúrne detaily, alebo aj niečo iné, čo s vnútornou stavbou kovov nemá nič spoločné.

Absolvoval som niekoľko nočných zmien v košických železiarňach. V montérkach a s prilbou na hlave som pri odbere vzoriek a zbere dát pre výskum tiež napísal zopár básní. V jednej som sa uvidel už na konferencii s hotovými výsledkami; báseň má názov *Pred prvým rokovacím dňom*. Nachádza sa v zbierke *Stále si myslím, že existuje to miesto*, a keďže sa páčila Braňovi Hochelovi, ktorý bol jej prvým čitateľom (konferencie a im podobné podujatia mu boli asi blízke), báseň som dedikoval jemu.

Otec sa v Baťovej škole práce vyučil za murára. Dobré sa tam zapísal, a tak dostal odporúčanie pokračovať v štúdiu na Vyššej stavebnej škole v Bratislave, ktorú absolvoval v roku 1948. Vstúpil do armády a ako vojak z povolania 42-ročný promoval na Stavebnej fakulte. Je autorom, resp. spoluautorom viacerých projektov vojenských stavieb. Po sobotách a nedeliach robil aj projekty rodinných domov a chát pre kamarátov a známych; niektoré z nich je možné dodnes uvidieť v pôvodnom stave v Čermeli a v širšej časti košickej Kalvárie, ale aj mimo Košíc. Doma sme mali knihy o architektúre, odborné časopisy. Na nedeľných rodinných vychádzkach nás otec učil rozpoznávať medzivojnové a povojnové stavby na základe vonkajších znakov charakteristických pre architektúru daných období.

Vybrané kapitoly z výtvarného umenia a architektúry boli povinnou jazdou pri vypracovaní študijného programu *Materiálové a technologické aplikácie pre výtvarnú tvorbu*, ktorým ma poveril dekan Hutníckej fakulty. K realizácii napokon z viacerých príčin nedošlo; študijný program sa scvrkol na voliteľný predmet *Tvárný kov vo výtvarnom umení*, ktorý zanikol mojim odchodom z fakulty.

Výtvarné umenie, architektúra, ale aj iné druhy umenia ma už tak dlho sprevádzajú životom, že by bolo asi zvláštne, ak by sa odkazy na ne z času na čas nevyskytli v mojej literárnej tvorbe.

JG: Trochu pozmením tému. Medzi obľúbené otázky súčasnosti patria tie, ktoré analyzujú sociologické postavenie spisovateľa. Ako sa ti žilo a žije ako slovenskému autorovi na Slovensku? Je tu niekoľko marginalizácií – malá krajina, málo čitateľov, od istého času tu už dokonca umenie funguje nie s pomocou na to určených inštitúcií, ale napriek ich zásahom. Možno je však zaujímavejšie počuť, ako vnímaš svoje osobné „prebývanie“ na literárnej a kultúrnej scéne Slovenska a sveta.

MV: Niekoľkokrát – dá sa to zrátať na prstoch jednej ruky – som využil (či priam zneužil?) možnosti ponúkané Domovom spisovateľov Timrava v Hornom Smokovci. Na dvojtyždňových tvorivých pobytoch, v septembri, pred začiatkom zimného semestra, som finalizoval svoje aktuálne básnické alebo prozaické rukopisy a popritom si užíval Vysoké Tatry. Raz, v čase obeda, ma prišiel pozrieť básnik Pavol Hudák, ktorý žil v Poprade. Placho vklzol do jedálne, prisadol si, a hoci bol neohlásený hosť, dostal polievku. Strávili sme spolu možno necelé dve hodiny. Pri kofole, prišiel autom. Keď som sa ho pri odchode opýtal, prečo si nepožiadala o tvorivý pobyt, veď to má z domu na skok, oddýchne si od rodiny, bude môcť nerušene pracovať, iba krútil hlavou, mlčky a nechápavo na mňa pozerál, až mi to začalo byť nepríjemné. Akoby mi naznačoval, že tam nepatrím ani ja so svojimi prskavkami, malými básňami do tmy, krátkymi márnomyseľnosťami, ktoré si môžem vyhútať a napísať kdekolvek.

JG: Vyskúšal si si viacero literárnych či dokonca aj neliterárnych umeleckých postupov. Je ešte niečo, čo ťa pri živote s poéziou a umením láka? Mávaš ešte umelecké sny?

MV: 21. marca, čo je okrem iného aj Svetový deň poézie, nás s básnikom Alfrédom Tóthom pozvali do Michaloviec. Na besede padla podobná otázka; odpovedal som: *poézia už nie je na prvom mieste*. Bolo to rýchle, nepremyslené. Predtým bola? Moja odpoveď ma zaskočila! Väčšinu života som sa venoval, dobrovoľne alebo donútený okolnosťami, niečomu celkom inému, odťažitému od poézie a umenia. Popri zamestnaní, ktoré ma živilo a celého pohlcovalo, som bol v istých etapách života nútený podieľať sa aj na starostlivosti o chorých rodičov, pričom opatera mamy bolo niekoľkoročné zamestnanie na plný úväzok. Vypestoval som si istú sebadisciplínu. Na bohémsky život, ktorý mi, mimochodom, nikdy veľmi nešiel, nebol čas. A z tohto môjho *iného nastavenia* vyvierala, vznikala, vyplývala moja tvorba. Poézii by som radšej nepriradzoval žiadnu priečku. Po polstoročí, keď mi prvýkrát zavoňala zbierkou *Veciám na stole* od Štefana Strážaya, sa stala prirodzenou súčasťou môjho života.

Umelecké sny sa pred sedemdesiatkou zredukovali na neskromné želanie: nestratiť schopnosť písať. Keď som sa nedávno vracal z pohrebu školiteľky mojej dizertačnej práce, zastavila ma na ulici Jana Bodnárová a pochválila mi poviedku v poslednom minuloročnom čísle *Romboidu*. Bol to taký záblesk radosti v tom smutnom dni. Sen o dobrej poviedke premenený na skutočnosť.

Martin Vlado
Zo zbierky Štyri izby

v dome ktorý som zdedil (part 1)

tikot kuchynských hodín
neúnavné malé kladivká
búšiace do slúch

vyjsť z domu
za bránku
k obecnej studni
po rokoch
sa napiť

ale ako?
akoby som
ani nebol smädný

opatrne

z dlane

akoby som sa bál
o košeľu

v dome ktorý som zdedil (part 2)

koľko znesiem a vynesiem
na horu ktorá je darom?

lomová mechanika tiká
neúnavné malé kladivká
búšiace do slúch

alebo

bubnovanie
na jedinom z bubnov

Vertigo 1/2025

časopis o poézii a básnikoch

#kristal-krystal

#paradox-paradise

#just-slamming

- Ján Gavura – Martin Vlado „Poézia už nie je na prvom mieste.“ 2
Martin Vlado *Zo zbierky Štyri izby* 5
Ján Gavura – Dana Podracká Báseň ako duchovná škola toho, čo možné je a čo možné nie je 6
Dana Podracká *Štúdium mrakov* 8
Marta Hlušíková *Krétske mlčanie* 17
Ján Mičko *Ústupky* 20
Ján Zambor Antonio Machado *Bielou cestou ma viedla* 22
Antonio Machado *Básne* 23
Marián Hatala Gerhard Jaschke Neznámi adresáti našich strieľaných prihrávk 28
Gerhard Jaschke *Básne* 29

- Peter Trizna *Malý sprievodca po afroamerickej poézii (2)* 34
Haryette Mullen *Skúmanie temného obsahu* 35
Sam Cornish *Nikdy sme nemilovali, Práca, ktorú treba spraviť* 36
Giovanni Singleton *Šoférovanie v obrane* 37
Yao *Soledad* 38

Paradox Paradise

- Peter Sedlák *Ilustrácie* 39-53
Matúš Marcinčin *Chesterton, údiv a planéta zázrakov* 40
Gilbert Keith Chesterton *O umení, literatúre a tvorcoch* 46
Juraj Briškár *Strom, ktorý nemá čas* 54
Pavol Dančanin *Marginálie* 56

- Lenka Šafranová *Úvahy nad trendovosťou v kontexte slam culture v období pandémie* 60
Lucia Hatráková – Theresa Sperling „Kým chceš byť na tomto javisku pred týmto publikom s týmto textom?“ 66
Theresa Sperling *Pitva, Kože a iné slam texty* 70

Recenzie

- Boris Mihalkovič „Šťastnejší z nás píšú texty, podľa ktorých vzniká svet.“ 78
(Marián Milčák: *Selfie*)
Katarína Džunková *Vnútrotný kryštál* 80
(Matúš Marcinčin: *Karol Strmeň – krištál na zabudnutom ostrove*)

Z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia. Supported using public funding by Slovak Arts Council.

u. fund
na podporu
umenia f . a . c . e

Vedecké texty publikácie prechádzajú recenzným posúdením.

Vydáva OZ FACE – Fórum alternatívnej kultúry a vzdelávania.

Šéfredaktor doc. Mgr. et Mgr. Ján Gavura, PhD.

Zástupca šéfredaktora Mgr. Lenka Šafranová, PhD.

Redaktori Mgr. Mária Klapáková, PhD., Mgr. Katarína Hrabčáková, PhD., Mgr. Alena Brindová, PhD.

Mgr. Peter Trizna, PhD., Mgr. Martin Makara a Mgr. Ema Palková

Dizajn a grafická úprava Mgr. art. Mária Čorejová, www.mariacorejova.sk

Fotografie Mgr. Juraj Sabol

Sídlo vydavateľa a adresa redakcie FACE, Cintorínska 20, 08216 Fintice

IČO vydavateľa 42232031, web www.myface.land, email vertigoforum@gmail.com, contact@myface.land

Tlač Vienaľ, s. r. o., Textilná 4, 040 12 Košice. Ročník 13.

Vychádza 4 x ročne a jedno číslo špeciál.

Číslo vyšlo v máji 2025

ISSN 1339-3820

EV 4837/13

ISSN 1339-3820

